

Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi

Dergi Web sayfası: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/usakead/>

TÜRK TARİH TEZİ DÖNEMİNDEN YAPILANDIRMACI YAKLAŞIMA “İLKOKUL 4. SINIF TARİH/SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA ANTİKİTE ANADOLU UYGARLIKLARI”

FROM TURKISH HISTORY THESIS PERIOD TO CONSTRUCTIVIST APPROACH AN APPROACH TO THE TOPICS OF “ ANTIQUITIES ANATOLIAN CIVILIZATIONS IN ELEMENTARY 4TH GRADE HISTORY / SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS”

Ayşe Taşkın*

* Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, aysetaskinfas@hotmail.com.

Gönderilme Tarihi: 10 Ağustos 2016

Kabul Tarihi: 12 Ocak 2017

Özet: Bu çalışmada cumhuriyet döneminden günümüze ilkokul dördüncü sınıflarda okutulan Tarih/Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan Antikite dönemi Anadolu Uygarlıkları konusunun ele alınışındaki değişiklikler ve bunun nedenleri incelenmiştir. Bunun için 1938, 1943, 1954, 1964 yıllarına ait Tarih IV ile 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2005 ve 2015 yıllarına ait Sosyal Bilgiler dördüncü sınıf ders kitapları incelenmiştir. Çalışmada doküman analizi kullanılarak veri toplanmıştır. Araştırma sürecinde çalışmanın amacına uygun olarak mevcut kaynaklar taranmış, gerekli notlar alınmış, notlardan yola çıkılarak değerlendirme işlemi yapılmıştır. Ders kitapları sahip oldukları metinsel öğeler, görseller, sorular ve okuma parçaları açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda kitaplarda Anadolu uygarlıklarından en fazla Eti (Hitit) uygarlığı hakkında bilgi verildiği belirlenmiştir. İyon medeniyetinin Tarih IV ders kitaplarında Yunan uygarlıkları başlığı altında ele alınırken Sosyal Bilgiler kitaplarının tamamında Anadolu Uygarlıkları başlığı altında ele alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca Frigler, Lidyalılar hakkında Sosyal Bilgiler ders kitaplarında daha ayrıntılı bilgi verilirken Tarih IV ders kitaplarında yok denecek kadar az bilginin yer aldığı görülmüştür. Urartu medeniyetine ise Tarih IV ders kitaplarının hiçbir bölümünde yer verilmediği ve incelenen kitaplarda Anadolu uygarlıklarına ayrılan bölümün cumhuriyetin erken dönemlerine göre azaldığı görülmüştür. 2005 yılı ders

kitaplarında ise Eskiçağ Anadolu Uygarlıklarına yer verilmemiştir. Bunda da yapılandırmacı eğitim anlayışının etkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Eskiçağ tarihi öğretimi, ilkokul ders kitapları, tarih eğitimi.

Abstract: In this study, changes and the reasons in the handling of Antiquity period Anatolian Civilizations in the course books taught in fourth grade history / social studies subjects from the republic period till today in primary school were examined. For this, History IV belonging to 1938, 1943, 1954, 1969 and fourth grade social studies textbooks regarding to 1964, 1978, 1987, 1996, 2000, 2005 and 2015 were analyzed. The study data was collected using document analysis. For the purposes of the study available resources were scanned, required notes were taken, it was evaluated based on the notes taken. Textbooks were investigated in terms of textual items, images, questions and reading passages that they contain. As a result of the study it was determined the books contain Anatolian civilizations (Hittites) most. While Ion civilization was discussed under the title of Greek civilizations in the History IV, in all of Social Studies textbooks it was detected to be mentioned under the title of Anatolian Civilizations. Also, more detailed information was given about Phrygian and Lydian in social studies textbooks, but in History IV it was seen that there was almost no information on the same civilizations. It was determined that the Urartu civilization wasn't included in any part of the history books IV. It was found Anatolian civilizations part in the books decreased compared to earlier periods of The Republic. We can say that constructivist educational approach could affect diminish of Ancient Anatolian Civilizations subject in the course books belongs to 2005. It was observed that not any information about Urartu civilization in any part of History IV and the importance dedicated to Anatolian Civilizations in studied course books was seen to have decreased according to early period of Republic era. In course books in 2005, Antique Anatolian Civilizations were not included. Constructivist educational approach could be said to have an effect on this.

Keywords: Antiquities history education, elementary school textbooks, history education.

Giriş

İnsanlık tarihi, bir bütün olarak ele alınıp incelenmesi çok zor olduğundan bu süreç dönemlere, çağlara ayrılmıştır (Alkan, 2009:14). Bu adlandırmada İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ ve Yakınçağ dönemleri ortaya çıkmıştır. İplikçioğlu'na (2013:15) göre "Antikite" de denilen "Eskiçağ ya da İlkçağ" Orta, Yeni ve Yakınçağ'ın yanında, yer ve zaman bakımından aynı ölçüler içinde değerlendirilmemiştir. Önceleri Eskiçağ

denilince zaman olarak Eski Hellen ve Roma dönemleri, yer olarak ise Akdeniz Bölgesi ve çevresi anlaşılmıştır. Ancak 19. yy'da Eskidoğu yazı ve dillerinin çözülmesiyle zaman ve yer olarak Eskiçağ daha geniş bir aralığı kapsamıştır. Yani artık günümüzde Eskiçağ denilince iki ayrı kültür çevresi anlaşılmaktadır. Bunlar da Önasya ile Mısır yani Eskidoğu ve Hellas ile Roma yani Eskibati'dir (İplikçioğlu, 2013:15).

Eskiçağ tarihinin Türkiye'de okutulmaya başlanması Cumhuriyetin kurulmasından önceye rastlar. İstanbul'da Darülfünun döneminde klasik eski çağ eğitimi verilmiştir. 20. yüzyılın başından itibaren Edebiyat Fakültesinde *İlm-i Asar-ı Atika* adlı bir ders verilmiştir. Arkeoloji içeriği ağırlıklı olan bu dersin Troia kazılarında ortaya çıkan buluntuların Avrupa ve Osmanlı kamuoyunda uyandırdığı yankı üzerine verilmeye başlandığı düşünülmektedir. 21 Nisan 1912'de Darülfünun içindeki yeni fakülte düzenlemesi kapsamında Edebiyat Fakültesinde tarih dersi içeriğinde eskiçağ tarihi anlatılmaya başlanmıştır (Sayar, 2011: 767,768).

Osmanlı'da olduğu gibi Cumhuriyetin tarihçileri de tarihi ilkçağdan itibaren başlatarak günümüze doğru getirme yaklaşımını benimsemişlerdir. Bu sebepten ötürü tarihsel süreçte Türk milletinin uzun serüvenine odaklanıldığından Eskiçağ öğretimi ayrıca önemsenmiştir (Taşkın ve Şimşek, 2015: 4).

Eskiçağ tarihi günümüz uygarlığının temellerinin atıldığı bir dönemdir. Öğrencilerin tarihsel süreçte gerçekleşen olayları ve günümüzü daha iyi anlamaları için (Yılmaz, 2010) ve insanlığın kültürel, tarihsel zenginliğinin anlaşılması açısından da öğretilmesi önemli bir konudur.

Cumhuriyet döneminde ilkokul 4. sınıf ders kitaplarında hazırlanan içerikteki temel yaklaşım Türk ırkının Orta Asya'da tüm milletlerden önce uygarlıkta ilerlediği, sonrasında ise bölgede yaşanan iklim değişikliği nedeniyle Orta Asya'dan göçlerin başladığı, bu sayede Türklerin gittikleri yerlerdeki halkı etkileri altına aldıklarını anlatan tarzdadır. Bu nedenle erken cumhuriyet döneminde eskiçağ tarihi konularının anlatımına çalışma kapsamında incelenen diğer ders kitaplarına nazaran daha fazla yer verildiği söylenebilir (Yurtsever, 1996). 1940'lı yıllarda ise oluşturulmaya çalışılan hümanizma akımı ders kitaplarında Yunan ve Roma tarihine ağırlık verilmesini beraberinde getirmiştir (Şimşek&Yazıcı, 2013).

1968 yılından sonra yurttaşlık bilgileri, tarih ve coğrafya derslerinin birleştirilmesiyle oluşturulan Sosyal Bilgiler dersiyle eskiçağ tarihine ayrılan bölüm azaltılmıştır. Bu dönemde 4. sınıf sosyal bilgiler ders programının konuları Anadolu uygarlıklarından Hitit uygarlığını merkez olarak almış, eskiçağ öğretiminde Anadolu uygarlıkları ve Anadolu'da kurulan uygarlıklar, Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarının öğretimine dikkat edilmiştir. 1970'lerde ise ortaokul ve liselerde ilkçağ tarihi sınırlandırılmış ve ağırlık Türk-İslam tarihine verilmiştir. 1993 yılına gelindiğinde ise ortaokullarda 1985'ten itibaren milli tarih olarak okutulan ders kitaplarında eskiçağ konusu programdan çıkarılmış ve ilkokullar ile liselerde eskiçağ konusunun öğretimine devam edilmiştir. Ancak bu kitaplarda da eskisi kadar ayrıntılı bir anlatıma yer verilmemiştir (Yurtsever, 1996: 33, 44). 2005 yılı itibarıyla eskiçağ öğretimi ilkokullarda kaldırılmış olup incelenen ortaokul 6. ve 7. sınıf ile ortaöğretim 9. ve 10. sınıf Tarih ders kitaplarından sadece 6. sınıf ve ortaöğretim 9. sınıflarda eskiçağ

konularına yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durumun 1990'lı yıllarda ortaokullarda eskiçağ konusunun kaldırılıp ilkokul ve liselerde devam etmesine kıyasla hem çocukların zihinsel gelişimleriyle doğru orantılı hem de eğitimde sürekliliğin sağlanması açısından daha uygun olduğu söylenebilir.

Çalışma kapsamında konu ile ilgili yapılan başka çalışmalar olup olmadığı incelenmiştir. Yurtsever (1996) tarafından yapılan tezde 3 adet ilkokul, 9 adet ortaokul ve 8 adet lise ders kitabı incelenip ilkçağ tarihi ile ilgili ünitelerdeki değişimler tespit edilmiştir. Yılmaz (2010) tarafından yapılan tezde ise lise ders kitaplarındaki ünitelerin eskiçağ ve Eski Türk Tarihi öğretimi için yeterli olup olmadığı öğretmen görüşlerine göre tespit edilmiştir. Sönmez (2011) tarafından yapılmış olan tezde de ortaokul öğretmenlerinin eskiçağ konularının öğretiminde müzelerin önemi ile ilgili görüşleri tespit edilmiştir. Öztaşkın ve Üngör(2010) tarafından yapılan çalışmada 2011-2012 eğitim öğretim yılına ait 3 adet Sosyal Bilgiler ders kitabı Eskiçağ konusundaki bilimsel bilgi yeterlilikleri açısından değerlendirilmiştir. Taşkın ve Şimşek (2015) tarafından yapılan çalışmada da 1931 Tarih 1 ile 2014 Ortaöğretim Tarih 1 ders kitapları Eskiçağ Anadolu uygarlıklarının ele alınışı açısından değerlendirilmiştir. Taşkın (2016) tarafından yapılmış olan tezde ise cumhuriyet döneminden günümüze Tarih ve Sosyal Bilgiler ders kitapları Eskiçağ konularının ele alınışı açısından değerlendirilmiştir.

İncelenen bu çalışmalar göz önüne alındığında "Eskiçağ Uygarlıkları" konusunda çalışmalar yapılmıştır; ancak özellikle "Eskiçağ Anadolu Uygarlıkları" konusunun erken cumhuriyet döneminden günümüze ilkokul düzeyinde ele alınışı inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmanın, elde edilmiş bulgular ışığında ders kitaplarında Eskiçağ Anadolu Uygarlıkları konusunun ele alınışıyla yol gösterici olup alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada Eskiçağ uygarlıklarından Anadolu uygarlıkları konusunun erken cumhuriyet döneminden günümüze 4. sınıf ders kitapları içeriğinde nasıl ele alındığı incelenmiştir. 4. sınıf Tarih ders kitapları ile 1968 sonrası Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Eskiçağ Anadolu uygarlıklarının ele alınışında hangi değişikliklerin gerçekleştiği ve bunların sebeplerinin neler olabileceği yöntem kısmında ele alınan sorular ışığında tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada verilerin toplanma aşamasında doküman analizi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım, Şimşek, 2006). Konu ile ilgili ders kitapları incelendikten sonra belirlenen alt problemlerin açıklanmasına yönelik tablolar oluşturulmuş, yapılan tablolar ve elde edilen verilerin analizi sonucunda ders kitaplarında hangi medeniyetlere daha fazla yer verildiği, bu medeniyetlerle ilgili hangi açıklamalara, görsellere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durumun dönemin tarih eğitimi yaklaşımı ile ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Verilerin analizi aşamasında ise içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 227).

Eskiçağ Anadolu Uygarlıkları konusunun 1938, 1943, 1954, 1964, 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2005 ve 2015 yıllarına ait dördüncü sınıf Tarih ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarından hangilerinde ele alındığı incelenmeye çalışılmış, bu amaçla da şu soruların cevapları aranmaya çalışılmıştır:

1. Metinsel ögeler bakımından kitaplar arasında nasıl bir farklılık vardır?
2. Kullanılan görsellerin niteliği ve niceliği açısından kitaplar arasında nasıl bir fark vardır?
3. Konu bağlamında yer verilen soruların çeşidi ve niceliği açısından kitaplar arasında nasıl bir fark vardır?
4. Okuma parçaları açısından kitaplar arasında nasıl bir fark vardır?

Bulgular

Bu bölümde yöntem bölümünde yer alan sorulara göre ders kitapları incelenip elde edilen bulgular tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

Metinsel Ögeler Bakımından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

Tablo 1’de 1938, 1943, 1954, 1964 yıllarına ait dördüncü sınıf Tarih IV ve 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2005 ve 2015 yıllarına ait Sosyal Bilgiler IV ders kitaplarında hangi medeniyetlere hangi ana başlıklar altında, kaç sayfa yer verildiği bilgisi yer almaktadır.

Tablo 1. Eskiçağ Anadolu Uygarlıklarının ana başlık, alt başlık ve sayfa sayısı olarak dağılımı.

Yıllar	Ana Başlık	Başlık	Alt Başlık	Alt Başlık	Sayfa Sayısı
1938	Köktürk Medeniyeti nin İlk Filizleri	Anadolu’da	Anadolu ve Etiler		7 s
1943	Göktürk Medeniyeti nin İlk	Anadolu			½ s

	Filizleri				
1954	Orta Asya'dan Anadolu'ya Gelen Göçler	<p>A-Etilerin Anadolu'ya Gelişi ve Yerleşmeleri</p> <p>B-Etilerin Devlet Kurmaları</p> <p>C-Komşuları ve Bunlarla Olan İlişkileri</p> <p>D-Kadeş Savaşı</p> <p>E-Eti Uygarlığı</p> <p>F-Eti Devletinin Ortadan Kalkması</p>			5 s
1964	Hititler	<p>A-Anadolu ve Anadolu'da İlk Medeniyetler</p> <p>B-Hitit Krallığı</p> <p>C-Hititlerin Medeniyeti</p>	<p>Kadeş Meydan Muharebesi</p> <p>Hititlerin Yıkılışı</p>		8 s
1969	Türkiye'miz	Etiler(Hititler)	1-Etilerden Önce Anadolu Uygarlığı *		16 s

			2-Etiler (Hititler)	a.Eti devletinin Kuruluşu ve Büyümesi b.Eti-Mısır ilişkisi c.Kadeş Meydan Savaşı d.Eti Devletinin Yıkılışı	
			3-Eti Uygarlığı	a.Etilerde Halk b.Etilerde Devlet Yönetimi c.Etilerde Ordu d.Etilerde Din ve Aile e. Eti Yazısı f.Eti Sanatı	
			Okuma: Anadolu Uygarlığı	Urartular Çağı Frigler Çağı Lidyalılar İyonlar	
1978	Türkiye'miz	Eti Uygarlığı	1-Etilerden Önce Anadolu'muz * 2-Eti Krallığı Nasıl Kuruldu? 3-Eti İmparatorluğunun Yıkılışı		12 s

			4-Eti Uygarlığı ve Etilerden Kalan Eserler 5-Mezopotamya Uygarlığı * 6-Mısır Uygarlığı * 7-Etilerden Sonra Anadolu'muz		
			Okuma	Urartular ve Van Kalesi Frigyalılar ve Kördüğüm Hikayesi Parayı Lidyalılar İcat Etti İyonyalılar ve İyon Uygarlığı Romalılar Devrinde Anadolu Uygarlığı * Bizanslılar Zamanında İstanbul ve Anadolu *	
1987		Anadolu'da İlk Büyük Devlet (Hitit İmparatorluğu	1-Hititler ve Anadolu'ya Gelişleri 2-Hitit Devleti'nin		

		u)	Kuruluşu 3-Hitit Ordusu 4-Hititlerin İnançları 5-Hitit Yazısı 6-Hitit Devleti'nin Yıkılışı		10 s
		Eskiçağ'da Hititler'den Sonra Anadolu	1-Urartular 2-Frigler 3-Lidyalılar 4-Persler * 5-İyonlar 6-Romalılar*		
1996	Tarih, Tarihte Anadolu, Türkler ve İslamiyet: Türklerin Ana Yurdu ve Anadolu Uygarlıkları	Anadolu Uygarlıkları	1-Hititlerden Önce Anadolu * 2-Hititler ve Hitit Uygarlığı 3-Anadolu'ya Komşu Mezopotamya ve Mısır Uygarlıkları*	a.Hititler b. Hitit Uygarlığı a.Mezopotamya'd a Kurulan Devletler b.Mezopotamya'd a Kurulan Devletlerde Kültür ve Uygarlık c.Mısır Uygarlığı	5 s

			4-Hitit Devleti'nin Yıkılışından Sonra Anadolu'da Kurulan Uygarlıklar	a.Frigler b.Lidyalılar c.Urartular ç.İyonlar d.Roma Uygarlığı* e.Bizans Uygarlığı*	
2000	Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu: İlk Çağ'da Anadolu Uygarlıkları	İlk Çağ'da Anadolu Uygarlıkları	1-Hititler 2-Frigyalılar 3-Lidyalılar 4-Urartular 5-İyonyalılar		9 s
		İlk Çağ'da Anadolu'da Kurulan Devletlerde Kültür ve Uygarlık	1-Devlet Yönetimi 2-Din ve İnanış 3-Sosyal ve Ekonomik Yaşam 4-Yazı, Dil ve Edebiyat 5-Bilim ve Sanat		
		Çevre Uygarlıkların Anadolu'ya Etkisi			
2005	-	-	-	-	

2015	-	-	-	-	
------	---	---	---	---	--

*İsmi geçen uygarlıklar, konular araştırma kapsamı dışında olmasına rağmen incelenen kitaplarda Anadolu Uygarlıkları başlığının içeriğinde yer aldığından tabloda gösterilmiş olup, sayfa sayısına bu uygarlıklar eklenmemiştir.

Tablo 1'e göre 1938 ve 1943 yıllarına ait kitaplarda Eskiçağ Anadolu uygarlıkları ile ilgili ayrıntıların tek tek başlıklar altında açıklanmadığı görülürken, 1943 yılına ait kitapta konuya ayrılan sayfa sayısı düşünüldüğünde hem bilgi olarak hem de başlık olarak ayrıntıya yer verilmemesinde kitabın toplam sayfa sayısının az olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. 1938 yılına ait kitapta ise Etiler konusuyla ilgili hem görsellere hem de bilgilere ayrılan sayfa sayısı fazla olduğundan Eti konusu ayrı bir başlık olarak kitapta yer bulmuştur.

1954 yılından itibaren ise kitaplarda Anadolu uygarlıklarıyla ilgili bilgilere daha fazla başlık altında yer verildiği görülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde başlık sayısındaki artışla sayfa sayısı arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. Ancak verilen bilgilerin dağınık olarak değil de başlıklar şeklinde sınıflandırılarak öğrenciye sunulması öğrenmede anahatların öğrenmeyi kolaylaştırıcı etkisinin kullanıldığını göstermektedir. Anahatları oluşturma, öğrencinin öğreneceği konudaki temel fikir ve yan fikirler arasındaki ilişkileri görmesi için yapılan etkinliklerdir. Bu etkinliğin kullanılması için öğrencinin, öğreneceği konuda geçen ana başlıklar ile alt başlıkları çıkarması ve bunlar arasındaki ilişkiyi kurması gerekmektedir. Bu strateji Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Ünitenin Bölümleri başlığı altında verilmektedir. Bunun dışında her konunun başında ana ve alt başlıklar da verilebilir (Tay, 2005:219).

1936 yılına ait İlkokul Programındaki Tarih dersinin hedeflerinde "İnsanlığın ve bilhassa Türk milletinin tarihte atmış olduğu ileri adımlara çocukların dikkatini çekmek ve bugünkü kültürünü nasıl uzun bir mazinin eseri olduğunu belirtmek" şeklinde yer alan hedefe uygun olarak 1938 yılına ait ders kitabında Eti uygarlığına daha fazla yer verilmiştir.

1938 yılına ait kitapta "Köktürk Medeniyetinin İlk Filizleri" başlığı altında eskiçağ uygarlıklarından bahsedilmiştir. Bunun nedeni olarak 1938 yılına ait ders kitabında yer alan şu cümle gösterilebilir:

"Ortaasya'da kalan Türkler de zaman zaman kendilerini toplamışlar, orada da büyük devletler kurarak Anayurttaki Türk kökünün hiçbir zaman kurumadığını ve kurumayacağını yeni filizler vermek sureti ile göstermişlerdir (s.130)". Ortaasya'da yaşayan Türkler zamanla burada yaşanan kuraklığın etkisiyle başka bölgelere yerleşip buralara medeniyeti getirmiş; bazıları da Ortaasya'dan ayrılmayıp burada kalarak Türklerin varlıklarını devam ettirmişlerdir. İşte bu Türklerin, tarihte Türk adı ile kurulan ilk devlet olan Köktürk Devleti'nin de filizleri oldukları anlatılmaya çalışıldığından 1938 yılına ait kitapta böyle bir başlıkla konuya giriş yapılmış olabilir.

Aynı başlığa 1943 yılına ait kitapta da rastlanmaktadır. Köktürk yerine Göktürk Medeniyeti'nin İlk Filizleri başlığı geçmektedir. Burada da asıl anlatılmak istenen anayurttan ayrılan Türkler kadar anayurtta kalan Türklerin de olduğu, nasıl ki ayrılanlar parlak medeniyetler kurdularsa anayurtta kalanların da ileride Türk adı ile kurulacak olan uygarlığın ilk filizlerini atmış oldukları anlatılmaya çalışıldığı düşünülmektedir.

İncelenen kitaplarda 1938, 1954, 1969 ve 1978 yıllarına ait kitaplarda Hititler Medeniyeti yerine 'Etiler Medeniyeti' ismine yer verilmişken diğer kitaplarda ise 'Hititler Medeniyeti' ismine yer verilmiştir. Bunda da cumhuriyet döneminde etkili olan ve Türk-İslam Sentezi döneminde de tekrar alevlenen Türk Tarih Tezi'nin etkisinin olduğu söylenebilir. Çünkü Türk Tarih Tezi'ne göre Hititler Türk'tür ve bu nedenle de Akurgal'ın (1999) da belirttiği gibi İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca kelimelerden türetilen Hitit kelimesi yerine Türkçede önceleri Eti sözcüğü kullanılmış, sonrasında ise Eti yerine Hitit deyimini yerleşmiştir (Taşkın, 2016: 28).

1938 yılına ait kitapta Etiler hakkında 6,5 sayfa, 1943 yılında ise yarım sayfa, 1954 yılına ait kitapta 5 sayfa, 1964 yılına ait kitapta 8 sayfa, 1969 yılına ait kitapta 9 sayfa, 1978'de 4,5 sayfa, 1987'de 4 sayfa, 1996'da 2 sayfa, 2000'de ise 1,5 sayfa bilgi verilmiştir. Kitaplar genel olarak incelendiğinde tüm kitaplarda en çok Eti uygarlığı hakkında bilgi verildiği görülmektedir.

Tablo 1'de de görüldüğü üzere 1938, 1954 ve 1964 yıllarına ait ders kitaplarında Anadolu uygarlıklarından Eti(Hitit) uygarlığı ile ayrı bir başlık altında bilgi verilirken 1938 yılına ait kitapta Friklere "*Orta Asya'dan güney Rusyası yolu ile Trakya'ya gelmişler, oradan da Anadolu'ya girmişler, boğazları aşarak Sakarya Irmağı kenarlarına yerleşmişlerdir...*" cümleleriyle yer verilirken Lidyalılarla ilgili olarak "*Litler ve Lidyalılar Gediz ve Menderes ovalarında yerleşmişlerdi. Bunların da doğudan veya batıdan gelmiş Türk kabileleri olduğu anlaşılıyor...*" (s.152) cümlelerine yer verilmiştir. Bu cümlelere Türk Tarih Tezi'ni destekleyip Anadolu'nun ilk halklarının Türkler olduğunu ispatlama amacıyla yer verilmiştir.

Ayrıca 1938 yılına ait kitapta "*Etilerin dili Sümer ve Elam dillerine benziyordu.*" (s.146) ve "*Sümerler bugünkü Türkçemize oldukça yakın bir dille konuşuyorlardı. Bu da bunların Ortaasya'dan gelen Türklerden bir kol olduklarını pek iyi göstermektedir.*" (s.137) şeklinde yer alan cümleyle aslında Sümerlerle bağlantı kurularak dolaylı olarak da olsa Etilerin de Türk olduğuna vurgu yapılmıştır; yani Türk Tarih Tezi desteklenmeye çalışılmıştır.

1938 yılına ait kitapta "*Etiler Anadolu'ya Hata diyorlardı. Bu ad Asya'da Çin Türklerinin oturdukları bir parça içinde kullanılırdı.*" (s.146,147) cümleleriyle Çinlilerin de Türk olduğu vurgulanırken dolaylı olarak da Eti uygarlığının da Türk olduğu vurgulanmıştır.

1943 yılına ait kitapta ise Anadolu uygarlığı başlığı altında Hititler hakkında bilgi verilirken Frikler ve Lidler ile ilgili olarak "*Hitit boyları Milattan önce 1200 yıllarında Anadolu'ya Trakya üzerinden giren yeni kalabalık göçmenler arasında kayboldular. Frik Türkleri adını taşıyan bu göçmenler Anadolu'da kuvvetli bir krallık kurdular.*"

Friklerden sonra Anadolu'ya Lidler hâkim oldu." (s.36) ve *"Orta Asyalı Türk göçmenlerin Ön Asya'da kurdukları çok parlak medeniyet ocaklarından biri de Eski Anadolu medeniyetidir. Anadolu'da yerleşen Türklere Hitit denilir."* (s.35) cümleleri yer almaktadır. Bu cümleler de Türk Tarih Tezi'ni desteklemeye yöneliktir.

1954 yılına ait kitapta sadece Etiler'den bahsedilirken; 1964 yılına ait kitapta da Etiler dışında *"Hititlerin yıkılmasından sonra Anadolu'da Frigyalılar, Frigyalıların yıkılmasından sonra da Lidyalılar devlet kurmuşlardır."* (s.27) cümleleriyle Frig ve Lidyalılardan 1 cümle ile bahsedilmektedir.

1954 ve 1964 yıllarına ait kitaplarda Etilerle Türklük bağlantısı kurulan herhangi bir cümle yer almamaktadır.

1969 yılından sonraki kitaplarda ise Eti(Hitit) uygarlığının yanı sıra Anadolu uygarlıkları başlıkları altında Frigler, Urartular, Lidyalılar ve İyonlardan da bahsedilmektedir. Ayrıca İyon medeniyeti 1938 yılına ait kitapta *"Ege Memleketleri, Egeliler ve Elenler"* ; 1943 yılına ait kitapta *"Ege"*, 1954 ve 1964 yıllarına ait kitaplarda ise *"Yunanlılar"* başlıkları altında yer almıştır. Sosyal Bilgiler ders kitaplarıyla birlikte İyon medeniyeti Anadolu Uygarlıkları başlığı altında yer bulmuştur. 1969 yılına ait kitapta *"Yunanistan'daki Akalar'dan İyon adını alan bir grup, yurtlarını bırakıp Batı Anadolu'ya göç ettiler. İyonlar Batı Anadolu topraklarına yerleştikten sonra, zengin Anadolu uygarlığından örnek alarak yeni bir İyon uygarlığı kurdular. Bu uygarlık, özelliği olan bir Anadolu Uygarlığıdır."* (s. 163,164) şeklinde yer alan cümlelerle aslında İyonların özlerini kaybeden ve Anadolu'dan etkilenen yeni bir uygarlık oluşturdukları vurgulandığı için Anadolu uygarlıkları başlığı altında ele alınmış olduğu düşünülmektedir.

1978 yılına ait kitapta yer alan *"Anadolu uygarlığı birtakım boyların Orta Asya'dan göç edip buralara yerleşmelerinden sonra daha çok gelişmiştir. Orta Asya'dan göçler başladığı zaman birtakım Türk boyları da Anadolu'ya gelmişlerdi. Anadolu'da maden devrini Orta Asya Türkleri açmışlardı."* (s.144,145) cümleleriyle Türklerin gittikleri her yere aslında medeniyeti getiren üstün bir kavim olduğu ve Anadolu'nun en eski ahalisinin Türkler olduğu ispatlanmaya; yani Türk Tarih tezi desteklenmeye çalışılmaktadır.

1987 yılına ait kitapta ise *"Yunanistan'da yaşayan Akalar daha önce ege adalarına ve oradan Yunanistan'a geçen eski Anadolu kavimlerindenidir. İyon adı da Aka göçlerinden sonra Anadolu'nun Ege Denizi kıyılarına göç eden halka verildi."* (s.192) cümleleriyle İyonların neden Anadolu uygarlıkları başlığı altında ele alındığı açıklanıyor.

Ayrıca Tarih IV ders kitaplarında Urartu uygarlığına hiçbir başlık altında yer verilmezken Sosyal Bilgiler IV ders kitaplarında bu uygarlığa yer verilmiştir. Taşkın ve Şimşek (2015) tarafından yapılan çalışmada da 1931 yılına ait lise ders kitabında Urartu medeniyetine ne Anadolu uygarlıkları ne de diğer uygarlıklar altında rastlanmamışken 2014 yılı Lise Tarih ders kitaplarında Urartu uygarlığına yer verildiği tespit edilmiştir.

Kullanılan Görseller Açısından Kitaplar Arasındaki Farklılıklar

Tablo 2’de hangi yıla ait kitapta hangi görselden kaç adet bulunduğu bilgisi yer almaktadır.

Tablo 2. Yıllara göre kitaplarda yer alan görsel sayısı.

Yıllar	Resim	Fotoğraf	Harita
1938	2	6	1
1943	-	-	-
1954	-	5	1
1964	2	7	1
1969	1	6	1
1978	2	12	1
1987	1	11	2
1996	-	5	1
2000	-	11	3
2005	-	-	-
2015	-	-	-
Toplam	8	63	11

Kitaplar incelendiğinde 1943 yılı dışındaki Anadolu Uygarlıklarının yer aldığı tüm kitaplarda görseller yer almaktadır. 1938 yılına ait kitapta Alacahöyük’ün bugünkü hali, Eti süvarisi ve Eti Tanrısı Teşup’un kabartması, Alacahöyük kazılarında çıkan kadeh, süvari görselleri ve Eti-Mısır savaşını ve Eti kralının Hattuşuş’a gelişini anlatan resim; 1938 ve 2000 yıllarına ait kitaplarda Güneş Kursu görseli yer almaktadır. 1954 yılına ait kitapta Eti yazısı kabartmaları, Etilere ait toprak kapları; 1954, 1964, 1969,1978 yılına ait kitapta aslan heykelini, Eti harp arabasını gösteren görseller yer almaktadır. 1964 yılına ait kitapta Alacahöyük’ten çıkan geyik heykeli, altın taç, Alişar’dan çıkan çömlekler, Hitit askerleri, İvriz kabartmalarını; 1964 ve 1996 yılına ait kitaplarda ise Yazılıkaya tapınağını gösteren görseller yer almaktadır. 1969 yılına ait kitapta Kültepe’den çıkan toprak kap, Eti kralı, yaya Eti eri, İvriz’deki Eti tanrısı, insan başlı arslan heykeli kabartmalarını gösteren görseller ve Etilerin yazısını gösteren resim yer almaktadır. 1969 yılına ait kitapta Urartu devri üç ayaklı boğa başlı kazan, Friglerle ilgili aslan kabartması, ördek biçimli kap, Lidya heykeli, Lidya devrinde yapılmış çömlek, İyonlar ile ilgili Efes Hadriyanus Tapınağı, Bereket Tanrısı Artemis’i gösteren görseller yer almaktadır.

1978 yılına ait kitapta Eti resim, çivi yazısı, Eti kabartması, Etilerin yaptığı kaplar, Bereket Tanrısı önünde dua eden kral kabartmasını gösteren görseller ve Boğazköy kale kapısını gösteren resim yer almaktadır. 1978,1987, 1996 yılına ait kitaplarda

Urartular ile ilgili Van Kalesi; 1978 yılına ait kitapta Van Kalesindeki Yazıt, Frigyalılarla ilgili Midas kaya mezarını, Homereos ve Herodot heykelini gösteren görseller ve Krezüs hikâyesini anlatan ve Lidya parasını gösteren resim yer almaktadır. 1978, 1996, 2000 yıllarına ait kitaplarda İyonlularla ilgili Efes kalıntıları; 1987 yılına ait kitapta Hitit kabartması, Boğazkale Savaş Tanrısı kabartması, Boğazkale’de bulunan toprak kap görselleri yer almaktadır. Ayrıca Urartularla ilgili toprak kap, İyonlarla ilgili Deniz Tanrısı, Efes Hadrianus Tapınağı, Didim tapınağını gösteren görsel ve Efes Seleus kitaplığını gösteren resim; 1987, 2000 yıllarına ait kitaplarda Friglerle ilgili toprak kap; 1987, 1996 ve 2000 yıllarına ait kitaplarda Lidya başkenti Sard’in görünüşünü gösteren görsel yer almaktadır. 1996 yılına ait kitapta Toprak ve Bereket Tanrıçası Kibele’yi gösteren görsel yer almaktadır. 2000 yılına ait kitapta Kadeş Antlaşması, Urartulara ait silahlar, İyonlarla ilgili Apollon Tapınağı, Hititlerden kalma tanrı heykeli, Hitit duvar süsü, Hitit çivi yazısı görselleri yer almaktadır.

1938 yılına ait kitapta yer alan görseller anlatılan metnin devamı özelliğini taşımamaktadır. Örneğin Etilerin Anadolu’daki önemli şehirlerinden Alaca-Höyükte sfenksli kapının bugünkü durumu isimli fotoğrafın ne öncesinde ne de sonrasında yer alan metinde Alacahöyük’ten bahsedilmemektedir. Kitapta yer alan görsellerin hiçbiri metinle ilişkilendirilmemiştir. 1954 yılına ait kitapta da görseller için 2 ayrı sayfa ayrılmış olup görseller ile metin arasında bağlantı kurulmamıştır. 1964 yılına ait kitap incelendiğinde ise Hititlerin en önemli merkezlerinden ve yaptıkları eserden bahsedildikten hemen sonra bu yerlerden çıkarılmış eserlerle ilgili görsellere yer verilmiş, böylelikle metinde yer alan bilgi görselle ilişkilendirilmiştir. Ancak Yazılıkaya tapınağında tanrıların törenini anlatan görselle ilgili hiçbir metinde bir bilgiye rastlanmamıştır. Ayrıca Hititlerin yıkılışı anlatılırken Mısır Harp arabaları görseline, Hitit medeniyeti anlatılırken de Mısırlılardan kalma Karnak tapınağına yer verilmesi konu ile ilişkisi olmayan görsellere de yer verildiğini göstermektedir. Görsellerden 4 tanesinin konu ile ilişkili olmadıkları tespit edilmiştir.

1969 yılına ait kitapta ise Lidyalılar başlığı altında yer alan Lidya heykelciği dışındaki tüm görseller kitapta yer alan metinle ilişkilidir. 1978 yılına ait kitapta Boğazköy ile ilgili yer alan görsel, sonrasında anlatılan metinle ilişkilendirilmiş, ayrıca resim numarası verilerek, kitaptaki resme yönlendirme yapılmıştır. Diğer tüm görseller de numaralandırılmış olup görsel öncesinde veya sonrasında yer alan metinle görsel ilişkilendirilip görsele yönlendirme yapılmıştır. 1987 yılına ait kitapta yer alan görseller ise metinle ilişkilendirilmemiştir. Örneğin Hitit yazısından bahsedilirken toprak kaplara ait görsele yer verilmiştir. 1996 yılına ait kitapta ise görseller aynı 1978 yılına ait kitaptaki gibi numaralandırılmış olup metin içerisinde yer alan bilgiden sonra şu numaralı resme bakınız şeklinde bilgiye de yer verilmiştir. 2000 yılına ait kitapta görsellerden 2 tanesi hariç hepsi 1978, 1996 yıllarına ait kitaplardaki gibi metin içinde yer alan bilgiden sonra “numaralı resme bakınız” şeklinde yönlendirilmiş olup görsellerin tamamı numaralandırılmıştır. İki görsel hariç hepsi metindeki bilgi ile ilişkili olan görsellerdir.

Bu bilgiler ışığında ders kitaplarında yer alan görsellerin Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasıyla birlikte (1987 hariç) metinle daha ilişkili hale getirildiği çıkarımında bulunulabilir. Ayrıca 1978 ve sonrasında kitaplarda metin içindeki

bilgilendirici yazıdan sonra görsele yönlendirme yapılarak bilginin daha kalıcı hale getirilmesine yönelik kitaplar hazırlanmaya çalışıldığı çıkarımında bulunulabilir.

Tüm kitaplarda yer alan görsellerin ne ile ilgili olduğu bilgisi görselin altında yer bulurken haritaların hangi zaman aralığına ait olduğu bilgisine hiçbir kitapta yer verilmemiştir. Görseller 1996 yılından itibaren renkli olup, 1996 öncesi görseller ise renkli değildir. Ayrıca kitaplarda en fazla, fotoğrafa yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında kitapların, öğrenciyi sadece yazı ile boğmaktan kaçınılıp konuyu görsellerle daha ilgi çekici hale getirmeye yönelik hazırlanıldığını göstermektedir, bunu yaparken de özellikle fotoğrafların kullanılması öğrenci açısından daha da olumludur; keza fotoğraflar Ergüven'in (2002:91) de belirttiği üzere geçmiş ile gelecek arasında köprü işlevini üstlenirler (Akbaba, 2012).

Görseller genel olarak incelendiğinde medeniyetlerin kültürel özelliklerini anlatan görsellerin daha ağırlıkta olduğu söylenebilir.

Kitaplarda Yer Alan Soruların Niceliği ve Niteliği Açısından Farklılıklar

Tablo 3. Kitaplarda yer alan soruların sayısı ve düzeyi.

Yıllar	Soru Sayısı	Soruların Düzeyi
1938	13	9 Bilgi, 4 Analiz
1943	-	-
1954	8	6 Bilgi, 2 Analiz
1964	22	15 Bilgi, 7 Analiz
1969	13	11 Bilgi, 1 Analiz, 1
1978	9	6 Bilgi, 2 Uygulama, 1 Analiz
1987	6	4 Bilgi, 1 Analiz, 1
1996	3	Bilgi
2000	11	Bilgi
2005	-	-
2015	-	-

Kitaplar genel olarak incelendiğinde 1938 yılına ait kitapta sorular Köktürk Medeniyetinin İlk Filizleri konusunun bitiminde yer almaktadır. Ayrıca bir soru içinde birden fazla soru yer almakta olup soruların hepsi klasiktir. 1943 yılına ait kitapta ise ne konu sonunda ne başında hiçbir şekilde soruya yer verilmemiştir. 1954 yılına ait kitapta ise sorular yine 1938 yılına ait kitaptaki gibi konu sonunda yer alıp aynı şekilde bir soru içerisinde birden fazla soruyu barındırmakta olup soruların tamamı klasik sorulardır.

1964 yılına ait kitapta ise önceki kitaplardan farklı olarak hem konu başında hem konu sonunda sorular yer almaktadır. Ancak buradaki soruların da tamamı klasik olup öncekiler gibi bir soru içerisinde birden fazla soruyu barındırmaktadır.

1969 yılına ait kitapta da aynı şekilde hem konu başında hem de Eti Uygarlığı konusunun sonunda sorular yer almakta olup sorular Eti uygarlığı hakkındadır. Diğer Anadolu uygarlıklarına yönelik soru yer almamaktadır. Önceki kitaplardan farklı olarak konu sonunda hem test hem de klasik sorular yer almakta olup, bir de ödev yapalım başlığı altında uygulama çalışması vardır, sorular bir soru içerisinde birden fazla soruyu barındırmaktadır.

1978 yılına ve 1987 yılına ait kitaplarda da sorular hem konu başında hem de konu sonunda yer almakta olup sorular 1969 öncesi gibi klasik sorular olup sorular Eti Uygarlığı ile ilgilidir. Yine bir soru içerisinde birden fazla soru yer almaktadır. 1996 yılına ait kitapta ise sorular konu sonunda yer almakta olup hepsi klasik sorulardır.

2000 yılına ait kitapta ise hem ünitenin başında hem de konu sonunda sorular yer almakta olup konu sonunda hem klasik hem de test şeklinde sorular bulunmaktadır. Diğer kitaplardan farklı olarak bir soru, içerisinde birden fazla soru barındırmamaktadır. Tek bir bilgiyi ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır.

Kitaplar genel olarak incelendiğinde 1969 yılına ait kitapla yeni bir başlangıç yapılmıştır. Geleneksel ölçme yöntemlerinden birden fazlası kullanılmıştır. Bunda da 1968-69 eğitim öğretim yılı ile Tarih dersi yerine Sosyal Bilgiler adı altında bir derse yer verilmesinin payı vardır. Ancak sonrasında yine tek tip ölçmeye devam edilmiştir. 1969 ile yaşanan kırılma noktası 2000 yılı ile tekrar yaşanmış ve birden fazla ölçme aracı kullanılmaya başlanmıştır.

Kitaplarda konu başlarında sorulara yer verilmesinin amacı öğrencinin ön bilgilerini ölçmek ya da öğrencinin sorulan soru ile araştırma yaparak bilgi sahibi olmasını sağlamaya yöneliktir. Konu sonunda yer alan sorular ise öğrencinin hangi konuyu ne kadar öğrendiğini ölçmeye yönelik sorulardır. Tabloda da belirtildiği üzere öğrencilerin üst düzey düşüncelerini sağlayacak soru miktarının azlığı da ölçmenin daha çok bilgi boyutunda yapıldığını göstermektedir.

Kitaplarda Yer Alan Okuma Parçaları Açısından Farklılıklar

Kitaplar incelendiğinde sadece 1969 ve 1978 yıllarına ait ders kitaplarında Eti(Hitit) uygarlığı dışındaki uygarlıklar "Okuma" başlığı altında ele alınmıştır. 1969 yılına ait kitapta "Okumalar" okuma parçasından ziyade medeniyetler hakkında bilgi içeren konu anlatımları olarak yer almaktadır. Ancak 1978 yılına ait kitabın Frigyalılar ve Lidyalılar ile ilgili hikâyeler barındırması açısından bu kitabın okuma parçalarına sahip tek kitap olduğu söylenebilir.

Demircioğlu (2007, s. 77)'na göre öğrencilere yaşadıkları zaman diliminden çok önce cereyan etmiş olayların soyut bir biçimde anlatılması, bu derse karşı istenen ilginin gösterilmemesine ve sağlıklı davranış değişikliklerinin oluşturulamamasına neden olmaktadır.

Dilek'e (2000) göre Piaget'nin ilerlemeci anlayışına uygun olarak geliştirdiği bilişsel gelişim teorisi /somut ve soyut işlemler evresi), tarihte öğrenme açısından, araştırmacıları iki değişik gruba ayırmıştır. Birinci grupta yer alan araştırmacılar, tarih derslerinde öğrencilerin bu evrelere herhangi bir yaş sınırı olmaksızın ulaştığını ifade ederlerken, ikinci grupta yer alanlara, öğrencilerin tarih derslerinde bu evrelere diğer derslere nazaran daha geç ulaştıklarını iddia etmektedirler. Dilek yaptığı çalışmada bilginin ve sorgulamaya dayalı öğretim tekniklerinin öğrencinin tarih düşüncesinin gelişiminde pozitif bir role sahip olduğunu, bunun da dil ve kavram gelişimi ile ilgili olduğunu tespit etmiştir. Vygotsky gibi, düşünce gelişiminin yalnız biyolojik etkenlerle açıklanamayacağı, içinde yaşanan kültürün ve bu kültürün taşıyıcısı dilin de bunda belirleyici bir etken olduğunu belirtmiştir. Ancak Dilek tarafından da belirtildiği üzere tarihsel zaman kavramının bilişsel olarak daha geç ulaşıldığını destekleyen çalışmalar da vardır. Keza Şimşek ve Safran(2006) tarafından yapılan çalışmada tarihsel zaman kavramının yaşla orantılı olarak geliştiği tespit edilmiştir. Ancak çalışma aynı zamanda konuyla ilgili alan yazındaki konu merkezli düşünen araştırmacıların buldukları ve önerdikleri, öğrenci merkezli düşünen araştırmacıların tespit ettikleri daha erken bir yaştan itibaren çocuğa zaman ve tarihsel zaman kavramlarının öğretilebileceği yaklaşımını da kısmen desteklemiştir. 4. sınıftaki öğrencilerin bile tarihsel zaman kavramı çerçevesinde bazı bilgi ve becerilere sahip olmasının bunu desteklediği düşünülmektedir. Ancak, toplam başarıda 7. ve 8. sınıfların 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerine göre daha başarılı olmasının, öğrenci merkezli düşünen araştırmacıların üzerinde ısrarla durdukları şey olan 'yaşa bağlı meydana gelen zihinsel gelişimin etkisini vurgulamıştır.

Baymur'a (1949:25,26) göre çocuğa tarih konuları belirli bir sıraya göre değil, hikâye şeklinde verilmelidir. Hikâye olmuyorsa bile canlandırma vasıtalarına başvurarak konular açıklanmalıdır. Ancak Baymur tarafından yapılan bu tespite rağmen hikâyelere yönelik parçalara sadece 1978 yılına ait kitapta yer verilmiş olup çok önceleri tespit edilen hikâye kullanımının faydaları programlarda yer bulamadığından kitaplar düz bilgi sunan kaynaklar olarak yerlerini almıştır.

Sonuç

Anadolu üzerindeki dış güçlerin egemenlik kurma iddialarını çürütmek amacıyla oluşturulan Türk Tarih Teziyle batılların modern olmayan, sarı ırk olarak nitelendirdikleri Türklerin aslında gittikleri her yere medeniyeti getiren uygar bir topluluk olduğu ispat edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Türk tarih Teziyle dış güçlerin toprak paylaşımına karşılık Anadolu'da Türklerin varlığını ortaya çıkarmak, bu toprakların Türk toprağı olduğunu, burada çıkarılan eserlerin burada kurulan medeniyetlerin adı ne olursa olsun hepsinin Türk eseri olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Doğal olarak bu tez arkeolojik kazılarla desteklenmeye çalışılmış, sonrasında bu yaklaşım kendine ders kitaplarında da yer bulmuştur.

Araştırma kapsamında incelenen ders kitaplarından erken cumhuriyet döneminde ve Türk İslam Sentezi dönemine ait kitaplarda bu yaklaşımı destekleyen ifadeler tespit edilmiştir.

Kitaplar incelendiğinde Anadolu Uygarlıklarından en fazla Hitit(Eti) uygarlığının tanıtımına ağırlık verildiği tespit edilmiştir.

Ayrıca 1968-1969 eğitim öğretim yılıyla birlikte okutulmaya başlanan Sosyal bilgiler dersine kadarki tüm kitaplarda İyonların Ege Medeniyetleri başlığı altında ele alındığı tespit edilmiştir. Urartu medeniyetine Tarih IV ders kitaplarının hiçbirinde rastlanmazken Sosyal Bilgiler dersiyile Anadolu uygarlıkları adı altında Urartu uygarlığına yer verildiği görülmüştür. 1954 yılından itibaren kitaplarda Anadolu uygarlığı daha fazla başlık altında ele alınmıştır.

Görseller açısından Sosyal Bilgiler dersinin okutulmaya başlanmasıyla birlikte metinle daha ilişkili görsellere yer verildiği söylenebilir. 1969 ve 2000 yıllarına ait kitaplar dışındakilerde değerlendirmede tek tip ölçme aracı kullanılırken sorular genel olarak bilgi ölçmeye yöneliktir.

İncelenen ders kitaplarından 2005 ve 2015 yıllarına ait 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Eskiçağ konusu hiçbir şekilde yer almamıştır. Bunda da çocuklarda zamanla ilgili kavramların öğrenilme yaşının çocuğun dilsel gelişimi ve toplumsal deneyimleri ile ilişkilendirildiğinde değişkenlik gösterse de genel olarak geç oluşan bir olgu olarak kabul edilmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle 2005 sonrasında Eskiçağ konusunun ilkökul ders kitaplarından kaldırılarak ortaokul ders kitaplarına kaydırılmış olduğu düşünülmektedir. Öğrenciler ilk kez 6. sınıfta Eskiçağ konusu ile karşılaşmakta, sonrasında ise 7. sınıfta yer alan buluşlar ve icatlar konusu ile de Eskiçağ konusunun az da olsa tekrarını yapmaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında öğrencilerin gelişimleri dikkate alınarak 4. sınıflarda da tekrar Eskiçağ konusunun anlatımına başlanırsa kitaplarda konuyu öğrenci açısından daha eğlenceli hale getirecek hikâyelere, metinle ilişkili ve bu yaş grubu öğrencilerin dikkatini çekip üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek sorulara yer verilmesi faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akbaba, B. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyallerin Kullanımı, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. M. Safran (Editör), Ankara: Pegem Akademi.
- Akurgal, E. (2002). Anadolu Kültür Tarihi (13. Baskı). Ankara: Tubitak.
- Alkan, N. (2009).Tarihin Çağlara Ayrılmasında Üçlü Sistem ve Avrupa Merkezci Tarih Kurgusu, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9).
- Ambarlı, A. (2010). Türkiye’de Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programları (Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler), Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baymur, F. (1949). Tarih Öğretimi. (3. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Beşikçi, İ. (1986). Türk Tarih Tezi ve Kürt Sorunu (2. Baskı). Stockholm.
- Ergin, M. (2010). Cumhuriyet Döneminde Geçmişe Bakış Açıları Klasik ve Bizans Dönemleri. N. Ergin ve S. Redford (Derleyenler). (2. Baskı), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Göksel, Ö. M. (1958). Tarihi Çocuklarımıza Nasıl Öğretelim. Aydın.
- İplikçioğlu, B. (2013). Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları (3. Baskı). İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Safran, M. & Şimşek, A. (2006). İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman Kavramının Gelişimi. *İlköğretim Online*,5(2).
- Sayar, M. H. (2011). Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler. M. Öz (Editör). S. 767-777. Ankara: TTK Basımevi.
- Şimşek, A. & Yazıcı, F. (2013). Türkiye’de Tarih Öğrenmenin Dünü, Bugünü. *TYB Akademi*, 3 (8): 9-33.
- Taşkın, A. (2016). Cumhuriyet Döneminde İlkokul Tarih/ Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eskiçağ Tarihinin Öğretiminin İncelenmesi, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşkın, A. ve Şimşek, A. (25-28 Ağustos 2015). Antique Anatolian Civilizations at Republic Period History Course Books in High Schools: A Comparison of Early Republic Period and Modern Day. International Conference on the Changing World and Social Research I. Proceedings Book. Vienna, Austria.
- Tay, B. (2005). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Stratejileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1).

Yılmaz, A. A. (2010). Tarih Öğretmenlerinin Eskiçağ Tarihi ve Eski Türk Tarihi Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Education Science, 6(3), 2148-2156.

Yurtsever, M. (1996). İlk-ortaöğretim Tarih Programları ve Ders Kitaplarında Tarih Bilgisi ve İlkçağ Tarihi Üniteleri, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İncelenen Ders Kitapları

Kültür Bakanlığı, (1938). İlkokul Kitapları Tarih IV. Sınıf. İstanbul: Devlet Basımevi.

T.C. Maarif Vekaleti Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü, (1943). İlkokullara Tarih Hülasa ve El Kitabı IV. Sınıf. İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.

Yener, C., Aslaner, A. ve Işın, F. (1954). İlkokul Kitapları Tarih IV. Sınıf. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Akşit, N. ve Eğilmez, O. (1964). İlkokul Kitapları Tarih IV. Sınıf. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Konuk, İ., Su, K. ve Erdem, S (1969). 4.Sınıf Sosyal Bilgiler. Ankara: Bilgi Basımevi.

Çalapala, R. (1978). Sosyal Bilgiler İlkokul 4. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.

Sanır, F., Asal, T. ve Akşit, N. (1987). Sosyal Bilgiler İlkokul 4. M.E.Basımevi.

Kılavuz, N. (1996). İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. İstanbul: Önde Yayıncılık.

Kurtcan, Y., Helvacı, K. ve Tomsuk, A. (2000). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Sınıf 4. Ankara: Özgün Matbaacılık.

Kolukısa, E.A., Oruç, A., Akbaba, B. ve DüNDAR, H. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı. Ankara: A Yayınları.

Birbiçer, B. (2015). İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı Öğrenci Çalışma Kitabı. Ankara: Dikey Yayıncılık.

Karabıyık, E.Ü. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı. Ankara: Evren Yayıncılık.

Karabıyık, E.Ü. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı. Ankara: Evren Yayıncılık.

Önder, B. (2014). Ortaöğretim Tarih 9 Ders Kitabı. Ankara: Biryay.

Turan, V. ,Genç, İ. ,Çelik, M. ,Genç, C. ,Türedi, Ş.(2014) Ortaöğretim Tarih 10.Sınıf. Ankara: MEB.

Extended Abstract

Introduction

Ancient civilizations are extremely important from the point of local history and tourism, also teaching this subject is highly important in terms of understanding mankind's cultural and historical wealth. Since 1930s, some programs have been prepared in our country and these programs reflected the theses of all ancient civilizations are come from Central Asian and they are Turkish. At the period of republic, the main approach on the content of primary school 4th graders text books depend on the ideas of Turkish race advanced in civilization in Central Asia before the all other civilizations and then Turkish people take the hold of the other people who situated the migrated places because of the climate changes after the immigration from Central Asia. For this reason, the ancient history topics have been illuminated exceedingly during these years. (Yurtsever, 1996: 18,78) This situation brought about to concentrate on Ancient Greece and Ancient Rome History in their text books within the scope of the creating Turkish Humanism notion in 1940s, because of their Central Asia origin ancestors were Turkish. (Şimşek and Yazıcı, 2013) The same approach took effect along the period of Turkish Islamic Synthesis. With the comprehension of constructivism which admitted in 2005, the topic of Prehistoric Period abolished from the primary school's curriculum and it was incorporated into the secondary school curriculum. With this study, it has been tried to find out how the topic of Anatolian civilization from the Ancient Civilization was scrutinized in the 4th graders text books' context.

Method

In this study, document review analysis utilized at the stage of data gathering. After the topic related text books analyzed, the charts prepared toward the explanation of determinate sub problems. In consequence of the charts and analyzes of data, it was find out which civilizations had more in the books and what kind of explanation and visual elements used in. It was studied to ascertain the relation between the existing approach for history education of the period and with these findings above.

Content analysis has been realized at the data analysis stage.

The 4th graders history and social sciences text books which belong to the years of 1938,1943, 1954, 1964, 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2005 and 2015 tried to investigate for making it clear that which of them have topic about Ancient Anatolian Civilization. Also, some questions were asked for this aim.

1. What kind of differences are there among the books in terms of textual factors?
2. What kind of differences are there among the books in terms of current visual elements' quality and quantity?
3. What kind of differences are there among the books in terms of within the context questions' type and quantity?

4. What kind of differences are there among the books in terms of reading texts?

Results

At the primary school program of 1936, found an expression as an aim of the history lesson ' Drawing attention to the progressions of the humanity but especially Turkish people and also indicating that current culture is a result of a long past' .In accordance with this aim, Eti Civilization had a wide coverage in the text book belongs to 1938.

In the investigated books belong to the 1938, 1954, 1969 and 1978 and the name Etis Civilization used instead of Hittite Civilization while the other years' book used Hittite Civilization name. At this point, it can be expressible by influence of Turkish History Thesis which was efficient during the period of republic, and its effects rose again in the Turkish Islamic Synthesis period. Because according to Turkish History Thesis, Hittite people was Turkish and so they accepted the word Eti instead of the word Hittite which derived from English, French, German and Italian words like Akurgal indicated before, but then the word Hittite substituted the word Eti (Taşkın,2016:28).

Also, while 4th graders history book never mention about Urartu Civilization in its content; 4th graders social science book has this topic in it.

While all the visual elements have information about what they refer under the visual in all text books, the maps have no information about the time period. The visual elements are colored after 1996, but they are not colored before this year.

When the visual elements were analyzed all in all, it can be representable that the visual elements used much more to tell cultural features of the civilizations.

When the books were investigated generally, the text book belongs to 1938 year contains the question part at the end of the Kok Turk Civilization First Sproud subject. Also, one question has more than a question in it and they are open ended questions. In the book which belongs to the year 1943, has question neither at the beginning nor at the ending of the subject. The text book belongs to 1954 similar to the book of 1938 year in terms of their question parts and types because questions are placed at the end of the subject and they are all open ended question, also every question has more questions in it.

Discriminately from the earlier books, in the text book of year 1964 the questions are placed both at the beginning and at the end of the subject.

In the same way, in the book of 1969, questions are placed to the beginning and ending of the subject and they are all about Eti Civilization.

In the books of 1978 and 1987, the questions are placed both at the beginning and at the ending of the subject. Also, they are open ended questions about Eti

Civilization and every question has more questions in it just like the books before the year 1969.

The text book belongs to year 1996, the questions are placed at the end of the subject and all the questions are open ended.

Finally, in the book of year 2000, there are questions both at the beginning and at the end of the subject. The questions which located at the end of the subject are not only open ended, but also multiple choice test. Differently from the other books, questions are single and they are intended to evaluate just one single knowledge.

Conclusion

In accordance with Turkish History Thesis which constituted in an attempt to refute the thesis of Turkish people come from not modern yellow race and as a response for the regional pretension on Anatolia, it was tried to prove that in fact the tribe of the Turkish is the most civilized and old one. With this approach, Turkish people were described as a tribe which socialize the other cultures but not assimilated but affecting the other cultures .(Ergin,2010:39) According to Özgünel (1986:898,99), the idea of Mussolini for Anatolia is a state of The Roman Empire was also encouraged to find Turkish origins of Anatolia. (Ergin.2010:34) Some supporter expressions were confirmed in the investigated early republican period books and period of Turkish Islamic Synthesis.

The 4th graders Social science text books which belong to years 2005 and 2015 do not include the prehistoric period in. This situation can be explainable with a different approach utilization, the hardness of teaching the notions like 'before Christ, after Christ, age' was recognized better. According to the constructivist approach which adopted at the schools since 2005, students do not learn by presented information but they learn thanks to construct the information in their minds. (Ambarlı, 2010:126) At this point, envision these abstract concepts are extremely hard for the concrete operational stage child. In addition to these, matter of time is the latest acquisition for children. (Göksel, 1958:26) For this reason, the prehistoric period subject was added to secondary school curriculum and it was abolished from the primary school curriculum. After 2005 the students make acquainted with the prehistoric period subject for the first time while they are 6th graders and following year, they have a chance to revise their knowledge with the subject of inventions.